

Іляшенко А.Х.

д.е.н., професор,

*професор кафедри публічних, корпоративних фінансів
та фінансового посередництва,*

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Pyashenko Anfisa

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

Баєтул Г.П.

*асистент кафедри публічних, корпоративних фінансів
та фінансового посередництва,*

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Baietul Halyna

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ОЦІНКА ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В ДОСЯГНЕННІ ВИЗНАЧЕНОГО РІВНЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

ESTIMATION OF THE CONSOLIDATED BUDGET OF UKRAINE IN ACHIEVING A CERTAIN LEVEL OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT

Анотація. У статті розглянуто суть зведеного бюджету та його структуру. Зведений бюджет є сукупністю показників Державного бюджету та місцевих бюджетів. Визначено роль зведеного бюджету в досягненні соціально-економічного розвитку країни. Розглянуто динаміку, темпи росту доходів та видатків зведеного бюджету. Проведено оцінку змін у складі доходів місцевих бюджетів за період проведення процесу фінансової децентралізації. Основними джерелами формування доходів місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб, частина податку на прибуток підприємств, податок на майно. Однак, частка кожного джерела в загальному обсязі доходів місцевих бюджетів відрізняється залежно від регіону. Серед видатків Державного бюджету переважають видатки на соціальну сферу: соціальний захист та соціальне забезпечення та ін.

Ключові слова: зведений бюджет, Державний бюджет, місцеві бюджети, бюджетна політика, бюджетний механізм, фінансові ресурси держави, доходи бюджету, видатки бюджету.

Постановка проблеми. Одним із дієвих інструментів впливу на соціально-економічний розвиток країни є її бюджет, оскільки у процесі його складання визначаються пріоритетні напрямки використання бюджетних коштів з врахуванням стратегічних і тактичних завдань держави.

ритетні напрямки використання бюджетних коштів з врахуванням стратегічних і тактичних завдань держави.

В сучасних умовах соціальна функція держави набуває все більшого значення, що, у свою чергу, зумовлює потребу у пошуку дієвих механізмів забезпечення розвитку та зростання добробуту громадян країни. Враховуючи те, що саме бюджет є основою розвитку всіх важливих сфер економіки, організація ефективного механізму його виконання стало чи не основним завданням уряду.

Держава використовує бюджет як інструмент регулювання соціальних та економічних процесів задля реалізації ефективної державної політики в контексті використання фінансових ресурсів держави. Це пояснюється тим, що саме в бюджеті акумулюється значна частина ВВП. Важливим статистичним індикатором в контексті прогнозування особливостей формування та використання коштів держави є зведений бюджет України, оскільки він є саме тим узагальнюючим показником, що дає явлення про бюджетну політику країни в контексті виконання Державного та місцевих бюджетів. Враховуючи

вищезазначене, проблеми вивчення теоретичних та практичних аспектів видатків Зведеного бюджету України є особливо актуальними у сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливостям формування та виконання зведеного бюджету України та його впливу на темпи соціально-економічного розвитку присвячено значну увагу науковцями. Проблематику зведеного бюджету досліджували у своїх роботах такі вітчизняні вчені як І.В. Алексєєв, В.Д. Базилевич, О.Д. Василик, І.О. Луніна, І.О. Лютий, В.М. Опарін, В.М. Федосов, С.І. Юрій та ін.

Теоретико-методологічними проблемами формування та використання фінансових ресурсів держави займалися такі зарубіжні вчені, як І.Х. Озеров, М.І. Боголепов, Д.М. Боголепов, Ф. Нітті, С. Фішер та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зведений бюджет виступає однією із ключових ланок фінансової системи, оскільки включає бюджети усіх рівнів, окремі види централізованих фондів фінансових ресурсів. Пошук оптимального співвідношення бюджетів різних рівнів має ґрунтуватися на визначенні оптимального співвідношення процесів централізації та децентралізації державного управління, на відповідному розподілі повноважень і функцій органів державного управління і місцевого самоврядування. Саме розмежування їхніх функцій повинно стати основою для визначення видатків, а також доходів різних рівнів влади.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є оцінка ролі зведеного бюджету досягненні визначеного рівня соціально-економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Успішне функціонування економіки будь-якої держави тісно пов'язане з ефективним забезпеченням формування та використання коштів її бюджету. Саме рівень налагодженості відносин між бюджетами всіх рівнів визначає дієвість бюджетної політики держави та сприяє економічній стабільності та соціальному добробуту населення.

Для аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку держави вико-

ристовують зведений бюджет України, який відображає сукупність усіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи держави.

Відповідно до ст. 6 Бюджетного кодексу України, Зведений бюджет є сукупністю показників бюджетів, що використовуються для аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку держави [1].

Зведений бюджет виступає головним фінансовим показником держави, навколо якого зосередженні основні джерела фінансових ресурсів держави, за допомогою яких держава виконує свої функції.

Структура як державного, так і місцевих бюджетів, відповідно до чинної бюджетної класифікації включає дві основні складові – доходи та видатки [4].

Саме зведений бюджету України інтерпретує зведені показники доходів та видатків всієї бюджетної системи і це дає можливість провести комплексний аналіз та визначити шляхи економічного і соціального розвитку України (табл. 1).

Таблиця 1
Динаміка зведеного бюджету України
у 2008–2018 роках [2]

Період	Доходи, млрд. грн.	Темпи росту, %	Видатки, млрд. грн.	Темпи росту, %
2008	297,9	135,4	309,2	136,8
2009	273,0	91,6	307,4	99,4
2010	314,5	115,2	377,8	122,9
2011	398,6	126,7	416,8	110,3
2012	445,5	111,8	492,4	118,1
2013	442,8	99,4	505,8	102,7
2014	456,1	103,0	523,1	103,4
2015	652,0	143,0	679,9	130,0
2016	782,7	120,0	835,6	122,9
2017	1017,0	129,9	1057,0	126,5
2018	1184,3	116,5	1250,2	118,3

На підставі даних, що наведені у табл. 1, спостерігаємо тенденцію зростання доходів та видатків зведеного бюджету України аналізованого періоду. Проте, варто зазначити, що темп росту видатків є більшими, ніж темпи росту доходів, за виключення 2015 р. та 2017 р. Значно знизився обсяг доходів і видатків у 2009 році – 24926 млн. грн. та 1804,3 млн. грн. відповідно. Така ситуація пояснюється впливом світової економічної кризи. Проте, вива-

жена грошово-кредитна політика НБУ та прийняття низки антикризових нормативних актів дозволили вже в наступному році знову збільшити надходження до зведеного бюджету та видатки з нього.

Офіційні дані свідчать, що в 2017 року доходи зведеного бюджету мали одні з найвищих темпів зростання, основними чинниками цього є значні переоплати по податках та одноразові надходження від конфіскованих за корупційні дії коштів (разом 16% доходів бюджету) [4].

Протягом 2014–2015 рр. після податкових надходжень, другою за вагою складовою формування доходів зведеного бюджету були неподаткові надходження, однак, у в 2017 році різко зросли надходження за статтею «Цільові фонди», а саме – кодом 50080100 «Конфісковані кошти та кошти, отримані від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення».

Варто зазначити, що ці надходження є одноразовими та акумулюються на рахунках спеціального фонду бюджету, а отже, мають цільове призначення – розподіляються між Мінагрополітики (22,27%), Мінрегіоном (21,59% на загальнодержавні витрати), Мінфіном (21,59% на загальнодержавні витрати), Нацгвардією (6,04%), Міноборони (4,56%), МВС (4,32%), Державним космічним агентством (4,08%), Мінекономрозвитку (3,45%), Адміністрацією Держспецзв'язку (1,73%), СБУ та ДСНС (по 0,86%) [4].

Для отримання детальнішої інформації про роль державного та місцевих бюджетів у формуванні фінансових ресурсів держави та у фінансуванні різних сфер суспільного життя населення варто розглянути структуру зведеного бюджету.

В структурі доходів зведеного бюджету України основну частку займають доходи Державного бюджету, питома вага яких коливається в межах 74% – 81,5%.

Проте з 2015 року ситуація починає змінюватися і частка місцевих починає помірно зростати, що пояснюється проведенням децентралізації, в рамках якої збільшено джерела формування доходів місцевих бюджетів шляхом передачі до них з держав-

ного бюджету деяких податків та запровадження нових зборів.

Таке, збільшення дохідної бази місцевих бюджетів відбулося за рахунок внесення змін до Бюджетного кодексу та Податкового кодексу, якими передбачено зарахування до місцевих бюджетів податку на доходи місцевих бюджетів (60% від загального обсягу для бюджетів об'єднаних територіальних громад), податку на прибуток (10%), акцизного податку, податку на нерухоме майно, а особливо його складової – плати за землю.

Від моменту проведення фінансової децентралізації доходи місцевих бюджетів зростають швидкими темпами: якщо у 2014 році їх обсяг становив 68,6 млрд грн., то у 2018 році вони зросли до рівня 234,1 млрд. грн.

В структурі джерел формування доходів місцевих бюджетів вагомим частку припадає на податок на доходи фізичних осіб – приблизно 50% власних доходів об'єднаних територіальних громад і 58% їх приросту. Майже 1/5 власних податкових надходжень територіальних громад забезпечує плата за землю, 1/6 – єдиний податок. Однак структура надходжень відрізняється залежно від регіону, частка податку на доходи фізичних осіб варіює від 37,3% у Дніпропетровській до 75% у Миколаївській областях, єдиного податку – від 7,7% у Донецькій до 32% у Херсонській областях.

Щоб краще побачити яку роль відіграє державний бюджет у соціально-економічному розвитку держави варто розглянути його у розрізі видаткової частини, зокрема визначити частку кожної статті витрат. Оскільки більшість статей видатків фінансуються із державного бюджету, то аналіз буде проводитися на його основі (табл. 2).

На підставі даних табл. 2 бачимо, що пріоритетною у фінансуванні була соціальна сфера. Так, на фінансування соціального захисту та соціального забезпечення направлено найбільше коштів і щорічно спостерігається тенденція до їх зростання: з 80,6 млрд. грн. у 2014 році до 163,8 млрд. грн. у 2018 році. Продовжують зростати видатки на освіту та охорону здоров'я, які у 2018 році становили

Структура видатків Державного бюджету України [2], млрд. грн

Стаття витрат	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Загальнодержавні функції	65,8	103,1	118,0	142,2	163,0
Оборона	27,4	54,6	59,4	74,3	97,0
Економічна діяльність	34,4	37,1	31,4	47,0	63,6
Житлово-комунальне господарство	0,1	0,2	0,4	0,2	0,3
Охорона здоров'я	10,6	11,5	11,9	16,7	22,6
Духовний і фізичний розвиток	4,9	6,6	5,0	7,9	10,1
Освіта	28,7	30,2	34,8	41,3	44,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	80,6	103,7	152,0	144,5	163,8

44,3 млрд. грн. та 22,6 млрд. грн. відповідно. Однак варто зазначити, що частину повноважень фінансування освітньої та медичної сфери перекладено на місцеві бюджети. В результаті цього вдалося збільшити обсяг видатків Державного бюджету на економічну діяльність, сума яких у 2018 році становила 63,6 млрд. грн., хоча протягом 2014 – 2016 рр. спостерігалася тенденція до скорочення фінансуванням даної статті видатків із 34,4 млрд. грн. до 31,4 млрд. грн.

Якщо у 2015 році їх сума становила 37,1 млрд. грн., то у наступному році вони знизились до рівня 31,4 млрд. грн. Це свідчить, що при розподілі бюджетних коштів найбільша увага приділяється на виконання соціальної функції, в той час як на стимулювання економічного розвитку приділяється менше уваги.

Висновки і пропозиції. Отже, зведений бюджет виступає активним інструментом у регулюванні соціально-економічного розвитку держави. Бюджет як фінансовий план відображає обсяги необхідних державі фінансових ресурсів, визначає конкретні напрями використання коштів, спрямовує фінансову діяльність держави. За допомогою Зведеного бюджету органи державної влади реалізують бюджетну політику держави та мають змогу впливати на соціально-економічні процеси використовуючи бюджетний механізм.

Література:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51. Ст. 572 (дата звернення: 08.05.2019).

2. Державна казначейська служба України. Звітність про виконання бюджетів. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення: 09.05.2019).
3. Ковальчук С.В., Форкун І.В. *Фінанси : навчальний посібник*. Львів : Новий Світ–2000, 2006. 568 с.
4. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. Виконання доходів зведеного бюджету України в 2014–2017 рр. URL: <https://feao.org.ua/> (дата звернення: 09.05.2019).
5. Огінська А.Ю. Роль видатків бюджету на соціальний захист у реалізації соціальної політики держави. *Наука й економіка*. 2014. № 2(34). С. 11–16.
6. Василик О.Д. *Державні фінанси України*. Київ : ЦОС, 2002. 608 с. с.
7. Чугунов І.Я. Теоретичні засади розвитку бюджетних відносин. *Вісник КНТЕУ*. 2011. № 4. С. 13–22.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2018). *The Budget Code of Ukraine. (The Law of Ukraine)*. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (Information from the Verkhovna Rada of Ukraine), 50–51, 572 (accessed 08 May 2019). (in Ukrainian)
2. The State Treasury Service of Ukraine (2018). Reporting on budget execution of the 2008-2018. Retrieved from: <http://www.treasury.gov.ua/> (accessed 09 May 2019). (in Ukrainian)
3. Kovalchuk S.V., Forkun I.V. (2006). *Finansy [Finance]*. Lviv : Novyi Svit–2000. (in Ukrainian)
4. Financial and Economic Analysis Office at the Verkhovna Rada of Ukraine. Execution of the consolidated budget revenues of Ukraine in 2014-2017. Retrieved from: <https://feao.org.ua/> (accessed 09 May 2019). (in Ukrainian)
5. Ohinska A.Yu. (2014). Rol vydatkiv biudzhetu na sotsialnyi zakhyst u realizatsii sotsialnoi polityky derzhavy [The role of budget expenditures on social protection in the implementation of the social policy of the state]. *Nauka y ekonomika*, vol. 2, no. 34, pp. 11–16. (in Ukrainian)
6. Vasylyk C.D. (2002). *Derzhavni finansy Ukrainy [Public Finance of Ukraine]*. Kyiv : SOC. (in Ukrainian)
7. Chugunov I.Ya. (2011). Teoretichni zasady rozvytku biudzhethnykh vidnosyn [Theoretical principles of fiscal relations]. *Bulletin KNTEU*, no 4, pp. 13–22. (in Ukrainian)

Аннотация. В статье рассмотрена суть сводного бюджета Украины и его структура. Сводный бюджет является совокупностью показателей Государственного и местных бюджетов. Определена роль сводного бюджета в достижении социально-экономического развития страны. Рассмотрена динамика, темпы роста доходов и расходов сводного бюджета. Проведена оценка изменений в составе доходов местных бюджетов за период проведения процесса финансовой децентрализации. Основными источниками формирования доходов местных бюджетов является налог на доходы физических лиц, часть налога на прибыль предприятий, налог на имущество, где доля каждого источника в общем объеме местных бюджетов отличается в зависимости от региона. Среди расходов Государственного бюджета преобладают расходы на социальную сферу: социальная защита и социальное обеспечение и др.

Ключевые слова: сводный бюджет, государственный бюджет, местные бюджеты, бюджетная политика, бюджетный механизм, финансовые ресурсы государства, доходы бюджета, расходы бюджета.

Summary. The article examines the nature and structure of consolidated budget of Ukraine. The consolidated budget of Ukraine is a set of indicators of the State Budget of Ukraine and local budgets. Determined its role in achieving socio-economic development of the country. Considered the dynamics and rates of growth revenue and expenses from the consolidated budget of Ukraine. Also, we made the estimation of changes that were made in the composition of the structure of revenues of local budgets for the period realization process of financial decentralization. The main sources of income formation of local budgets is the tax on personal income, part on the profit of enterprises, the property tax. However, the share of each source in the total volume of revenues of local budgets differs depending on the region. Among expenditures of the State Budget, social expenditures are prevail: social protection and social security, education, health care. In 2017, the growth rate of revenues of the consolidated budget of Ukraine was one of the highest. This is due to significant overpayments on taxes and lump sums from funds confiscated for corruption. But this source of revenues of the consolidated budget of Ukraine is not constant. The largest amount of funds to the consolidated budget of Ukraine received funds from tax revenues. Thus, the consolidated budget of Ukraine is an active tool in regulating the socio-economic development of the state. The budget is a financial plan of country, it is reflection the amount of financial resources required by the state. It provides an opportunity to identify straight of use of funds and direct the financial activities of the state. The consolidated budget should ensure the development of the social sphere and the economy of the country. This is possible provided that the state and local budgets are balancing in the medium term. The government is creating a stability rate of taxes based on the creation of favorable conditions for economic development, timely and sufficient level of financing of expenditures for socioeconomic needs, and the creation of an effective mechanism for intergovernmental regulation. Thus, the consolidated budget is an important tool for implementing fiscal policy, through which the state influences socioeconomic processes.

Keywords: consolidated budget, state budget, local budgets, budget policy, budget mechanism, financial resources of the state, budget revenues, budget expenditures.